

Optimaal rantsoen zoveel mogelijk zelf telen

Studie van de biologische melkveehouderij geeft “voer voor discussie” over logische bedrijfsopzet in de gangbare melkveehouderij

Frank Verhoeven & Jan de Wit¹

De omstandigheden waarin het bedrijf zich bevindt bepalen het optimale rantsoen voor de melkveestapel en niet andersom! Want hoe intensief is het bedrijf? Zijn er gunstige omstandigheden voor voedergewassen, welke gewassen kun je dan het beste kiezen? en hoeveel land bestaat uit agrarisch natuurbeheer? Studie bij een 11-tal uiteenlopende biologische melkveehouders, verspreid over heel Nederland, heeft als inspiratie gediend voor de publicatie: “voer voor discussie!”² Belangrijke, soms logische lessen, die van groot belang zijn voor alle melkveehouders: zeker wanneer deze, net als hun biologische collega's, steeds meer grondgebonden worden.

De ontwikkeling van de melkveehouderij in de afgelopen decennia is sterk gedreven door de goedkope input van veevoer, voornamelijk uit het buitenland en door bijproducten uit de humane voedingsmiddelenindustrie. De bedrijfssystemen zijn zo meer en meer afhankelijk geworden van deze “externe inputs”. Maar met de toenemende energieprijzen of mislukte oogsten elders, kunnen de veevoerprijzen fors stijgen. De toch al geringe winstmarges op een liter melk slaan zo plots om in verlies! Het werken aan robuuste bedrijfssystemen die grondgebonden zijn en slechts in geringe mate beïnvloed worden door prijsschommelingen op de wereldmarkt is, ons inziens, een belangrijke uitdaging voor de gehele melkveehouderij.

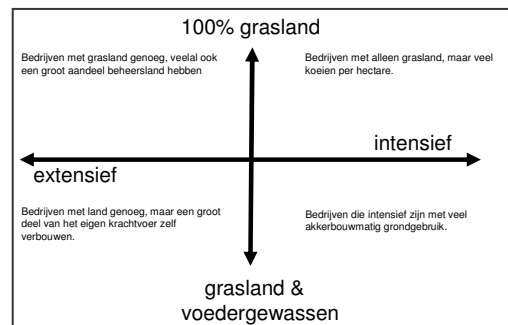
¹ Verbonden aan het Louis Bolk Instituut, Driebergen
² Verhoeven, F.P.M., M. Plomp & J. de Wit (2007) **Voer voor discussie: strategieën om melkkoeien 100% biologisch te voeren**, nummer: LV63. Te bestellen bij het Louis Bolk instituut via www.louisbolk.nl

Variatie telen in plaats van kopen

Het aantal sturingsmogelijkheden om tot een optimaal rantsoen te komen is voor biologische boeren zeer beperkt vergeleken met dat van hun gangbare collega's. Simpelweg omdat de keuze uit biologische bijproducten en krachtvoerders in de handel klein is. De noodzaak om zelf het perfecte rantsoen te telen wordt hiermee groter. Een rantsoen met zowel snelle als trage energie als ook bestendig en onbestendig eiwit. Dit kan door zelf voedermiddelen te telen als snijmais of graan, maar vooral ook door de variatie te benutten van de verschillende kwaliteiten van gras. Want door variatie te creëren valt er op koeniveau te sturen!

Andere bedrijfsomstandigheden vragen een ander rantsoen

Wanneer we het scala aan Nederlandse melkveebedrijven bekijken zien we twee belangrijke onderscheidende criteria: de intensiteit van de bedrijven en het aandeel akkerbouwgewassen ten opzichte van grasland in de bedrijfsvoering (mede afhankelijk van de geschiktheid van de grond en de boer). De vierdeling die zo ontstaat, kan gebruikt worden voor advisering, want we stellen dat voor elk kwadrant een ander optimaal rantsoen geldt.

Intensief boeren met 100% grasland

Door de hogere intensiteit is er een ruwvoertekort en moeten deze bedrijven (kracht)voer aankopen. Daarmee kunnen ze beter inspelen op de kwaliteit van het eigen beschikbare ruwvoer, want er moet vooral massa geproduceerd worden. De beweiding en maaistrategie kunnen het beste gericht zijn op zoveel mogelijk gras produceren: intensief omweiden of stripgrazing en maaien in een later groeistadium (om de maximale groei te benutten) horen daarbij.

Hierdoor kan het opgenomen ruwvoer soms iets minder verteerbaar en structuurrijker zijn, maar het rantsoen kan prima geoptimaliseerd worden met de beschikbare krachtvoerders die in ruime mate gevoerd worden. Door de hogere krachtvoergift is een hogere productie per koe mogelijk (meer dan 7500 kg melk/koe) en veelal het meest economisch aantrekkelijk (grond aankopen is duur).

In deze situatie kan het aantrekkelijk zijn om een geringe hoeveelheid (goedkoop) beheersvoer aan te voeren. Dit hoeft niet tot een productiedaling te leiden omdat er grotendeels gecompenseerd kan worden met krachtvoer. 10-20% beheersvoer kan gemakkelijk in een rantsoen verwerkt worden zonder duidelijk nadelige productie-effecten. Sterker nog, een paar kg stengelig, kruidenrijk en eiwitarm beheersvoer kan bijvoorbeeld een gezonde aanvulling vormen op slap, eiwitrijk najaarsgras.

Extensief boeren met 100% grasland

Op deze bedrijven is er grond en dus ruwvoer genoeg. Op deze bedrijven bestaat vaak een groot deel van het land uit beheersland. Aankoop van voer betekent een nog groter ruwvoeroverschot. Door de beperkte krachtvoergift en het vaak matige beheersvoer wordt de melkproductie per koe beperkt. Voor bedrijven in deze situatie kan het zelfs interessant zijn om de productie bewust te verlagen en meer koeien aan te houden, mits de stalruimte, de mestwet en arbeidsvoorziening dit toelaat. Dubbeldoel rassen komen in beeld omdat deze extra omzet (vlees) geven en beter aangepast lijken te zijn aan een matige voerkwaliteit.

Sturing van het rantsoen moet vooral gezocht worden in het eigen ruwvoer. Door bijvoorbeeld verschillende kleinere graskuilen te maken, door tegelijkertijd op twee verschillende percelen te beweiden en/of kuil te voeren naast de weidegang kan de bestaande variatie worden benut. De sturingsmogelijkheden kunnen verder vergroot worden door bewust variatie te creëren (bijvoorbeeld door bij duidelijk verschillende maaistadia te oogsten en balen te maken in plaats van rijkuilen).

Intensief boeren met grasland en voedergewassen

In Nederland zijn er eigenlijk maar twee interessante voedergewassen om zelf te telen, namelijk: maïs en granen. Beide zijn energierijke voedergewassen. Het eiwit moet vooral uit gras(klaver) komen of moet worden aangekocht. In sommige gevallen kan het telen van Lucerne nog een optie zijn.

In de situatie waarbij er geen ruwvoeroverschot is kan het land het best worden ingezet voor het telen van zoveel mogelijk massa voer tegen een zo laag mogelijke prijs. Een bouwplan met 3 tot 5 jaren grasklaver, 1 of 2 jaar snijmaïs en 1 jaar graan levert vaak de hoogste productie per hectare. Eventuele eiwittekorten kunnen aangevuld worden door aangekocht krachtvoer. Bij een rotatie met dergelijke gewassen en krachtvoeraankoop past een hoge melkproductie per koe (meer dan 8000 kg melk/koe).

Extensief boeren met grasland en voedergewassen

Hier draait het om de keuze van het voedergewas en het rotatieschema. Er is land genoeg, dus (vrijwel) al het krachtvoer kan zelf geteeld worden. Het zelf telen van eiwitrijke krachtvoergewassen komt nog weinig voor omdat de productie te laag is en een mengteelt met graan (nog) moeilijk is voor veehouders. Daarom moet de grasklaver vooral eiwit leveren en is graan als energierijk krachtvoer een belangrijk voedergewas. Als er eigen krachtvoer wordt verbouwd is een redelijke melkproductie per koe mogelijk (tussen de 6500 en 7000 kg), afhankelijk van de eiwitvoorziening.

Als er grond genoeg is, kan overwogen worden om maïs te telen voor de korrel of als CCM. Dit vergroot de mogelijkheden om hoogproductieve koeien naar behoefte te voeren (met bestendig zetmeel). De kostprijs van maïs als MKS of CCM is op dit moment wel hoger dan de prijs van A-brok. Het kostprijsverschil tussen CCM en MKS is niet zo groot. Maar MKS is structuurrijker met minder bestendig zetmeel en eiwit dan CCM. Als er een groot ruwvoeroverschot is kan beter CCM gekozen worden; dit levert minder kg ds op per hectare, maar het bevat meer zetmeel.

Bij graan gaat het vooral om de korrel, behalve wanneer dit vanwege de weersomstandigheden niet lukt, dan kan er beter GPS of CCM van gemaakt worden. Graankorrels kunnen geplet of gemalen worden en op deze manier perfect aangepast worden aan de rest van het rantsoen (hoe fijner hoe meer pensenergie).

Voer voor discussie!

Het valt nog niet te voorspellen wat er met de prijzen van het voer gaat gebeuren. Misschien wordt het steeds aantrekkelijker om zelf krachtvoerders te telen. Het staat wel vast dat de benutting van de eigen grond nog belangrijker wordt dan die al was. En dan zie je dat in de praktijk te vaak het rantsoen op koeniveau uitgerekend en geoptimaliseerd wordt. Uitzoomen naar bedrijfsniveau laat zien dat voeding eigenlijk de schakel is tussen grondproductiviteit en melkproductie. Is er land genoeg? Welke kwaliteit heeft het land? Kunnen er voedergewassen geteeld worden? Is er een groot aandeel beheersland? Hoe is de verkaveling?, etc.

Hoewel het lijkt dat de (economische) bedrijfsomstandigheden alles bepalen, blijkt de keuze voor een strategie sterk beïnvloed te worden door andere doelen. Zo is een van de onderzochte bedrijven redelijk

intensief, maar wordt slechts een beetje krachtvoer gevoerd. Dit heeft alles te maken met de expliciete doelstelling van deze melkveehouder om zoveel mogelijk zelfvoorzienend te zijn met grasklaver als belangrijkste voer voor de koeien. En dat blijkt te kunnen.

Logische conclusies, maar wie doet het?!

Het klinkt allemaal erg logisch: geen beheersruwvoer aanvoeren als er al ruwvoer genoeg is (al krijg je het gratis) of niet streven naar hoog productieve koeien bij een ruwvoeroverschot. En geen laag productieve koeien als je intensief moet boeren op dure grond. Een ras koeien kiezen wat past bij het bedrijf en zoeken naar een passend type en aandeel voedergewassen. Heel logisch!? Helaas kijkt de gemiddelde boer meer naar de strategie van de buurman, dan naar wat het beste is voor het eigen bedrijf! Belangrijk is om te gaan werken aan een logische bedrijfsopzet en deze verder te optimaliseren.

Verder discussiëren in studiegroepen!

De discussie moet gevoerd worden en is bijzonder leerzaam, bij voorkeur in uw eigen regio in studiegroepverband. De auteurs zijn bereid het verhaal te presenteren en met u over dit onderwerp in discussie te gaan.